

Anna Kazan

anna.kazan@lib.p.lodz.pl

Elzbieta Skubala

elzbieta.skubala@lib.p.lodz.pl

Biblioteka Politechniki Łódzkiej

<http://dx.doi.org/10.18778/8142-336-6.12>

BIBLIOTEKA AKADEMICKA – PŁASZCZYZNY EWOLUCJI

Abstract: „Do libraries more and more lose their tangible form and, through entering the virtual world, lose an established identity...?” For one, the answer to a question given in the conference agenda is obvious and unambiguous, with a hint of nostalgia and pejorative evaluation – yes! For others, the positive answer means progress, up-to-dateness and service quality of library, which in common perception still remains a symbol of „traditional” institution. The range of changes regarding higher schools libraries, following technical development and users expectations, is huge and concerns not only the merits, but also finances, accounting, inventory of the property or human resources management. Ultimately the mission of an academic library and its role at the university may change. With some of those changes librarians are already familiar and therefore – ready for the effects. But some of those modifications may still be surprising. In the article we will analyse some of the library activities, which – due to technological evolution – are transferred to virtual world. We will also try to guess a direction in which academic libraries should begin to change.

Słowa kluczowe: biblioteki naukowe, zadania bibliotek naukowych, rola bibliotek akademickich

Wstęp

Internet zmienił świat, zmienił też mieszkających na nim ludzi – trudno się z tym nie zgodzić. Ogromna część ludzkości żyje dziś w jakiejś mierze w świecie wirtualnym i trudno we współczesnej cywilizacji znaleźć człowieka, który nie korzysta z dobrodziejstw technologii cyfrowych, począwszy od tego, co rzeczywiście ułatwia życie: bankowości internetowej, zakupów online, poprzez zdalną pracę i naukę, a skończywszy na serwisach społecznościowych czy grach online. Nowe technologie w sposób naturalny wkroczyły również do bibliotek, a właściwie zostały do nich wprowadzone przez bibliotekarzy, którzy już kilka dekad temu dostrzegli w nich szansę na rozwój tradycyjnych placówek.

Ustawa o bibliotekach wskazuje ogólną, idealną rolę bibliotek: „Biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe oraz służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej”¹.

Dla bibliotek akademickich właściwa jest *Ustawa prawo o szkolnictwie wyższym (PSW)*, w której zapisano: „W uczelni działa system biblioteczno-informacyjny, którego podstawę stanowi biblioteka. Organizację i funkcjonowanie systemu biblioteczno-informacyjnego uczelni, w tym zasady korzystania z niego przez osoby niebędące pracownikami, doktorantami lub studentami uczelni, określa statut”².

Przywołana *Ustawa PSW* wprowadza pojęcie systemu biblioteczno-informacyjnego, które rozszerza ogólną misję biblioteki akademickiej o zapewnienie jej użytkownikom dostępu do informacji naukowej w oparciu o szeroko rozumiane zbiory biblioteczne.

Warto w tym miejscu odwołać się również do *Kodeksu etyki bibliotekarza i pracownika informacji*, w którym znalazło się uniwersalne podsumowanie misji bibliotek: „Biblioteki i ośrodki informacji są instytucjami zaufania społecznego, dla których naczelną dewizą jest dbałość o dobro publiczne we wszystkich kwestiach pozostających w ich gestii. W zakresie zadań i obowiązków instytucji macierzystych oraz wykorzystania ich zbiorów i zasobów informacyjnych, bibliotekarze i pracownicy informacji zobowiązani są do świadczenia usług najwyższej jakości z jednakową sumiennością na rzecz każdego użytkownika”³.

Tak sformułowana rola bibliotek jest oczywista i nie ma potrzeby podejmowania dyskusji w tym zakresie. Jednak rozważania nad wpływem technologii informatycznych na modyfikację roli bibliotek we współczesnym i przyszłym świecie wydają się być nieuniknione.

Tekst artykułu powstał w oparciu o wybrane dane statystyczne uzyskane w ramach realizacji projektu „Analiza Funkcjonowania Bibliotek Naukowych w Polsce” (AFBN) za lata 2002–2014, dla bibliotek akademickich 3 rodzajów państwowych szkół wyższych: uniwersytetów, uniwersytetów medycznych i politechnik. Dane zostały zestawione na potrzeby niniejszego tekstu. Część informacji pochodzi ze stron WWW bibliotek, które zostały przeanalizowane przez autorki pod kątem: wykorzystywanego systemu bibliotecznego,

¹ *Ustawa o bibliotekach*, „Dziennik Ustaw” 2013, poz. 829, art. 3.1.

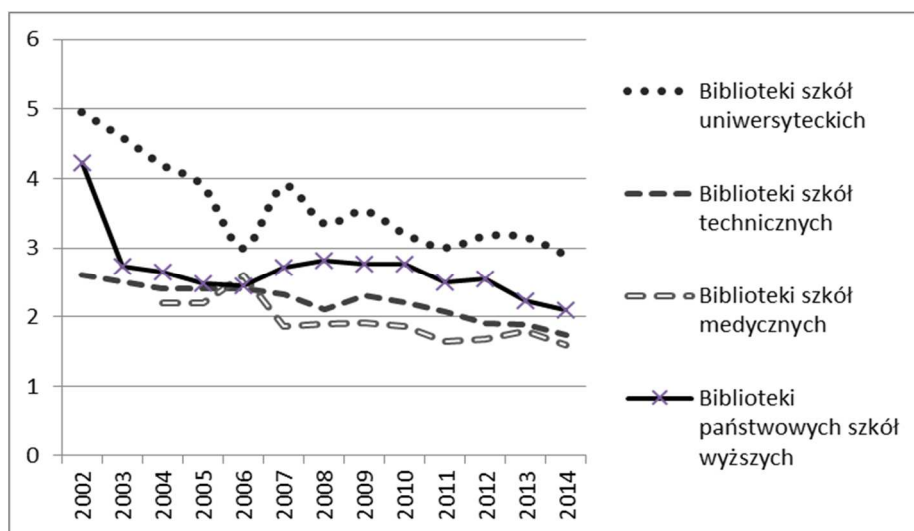
² *Ustawa prawo o szkolnictwie wyższym, tekst jednolity*, „Dziennik Ustaw” 2016, poz. 1842, art. 88.1.

³ *Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji naukowej*, cz. pierwsza, I Zasady ogólne, pkt 4, Warszawa 2005, s. 6–7.

posiadanej multiwyszukiwarki, upublicznionej informacji o sformułowanej misji i strategii bibliotek, tworzonych bibliotekach cyfrowych i repozytoriach. Uzyskany materiał posłużył uzasadnieniu tez sformułowanych we wnioskach.

Szanse i zagrożenia

Biblioteki szkół wyższych, wypełniając swoją misję w wymagającym środowisku pracowników naukowych i studentów, w warunkach niedofinansowania nauki, stały się jednostkami walczącymi o pozycję w strukturach uczelni. Ta walka przekłada się na uzyskanie odpowiedniego finansowania działalności ze środków publicznych szkół wyższych. W ciągu 13 lat (dane za lata 2002–2014) procentowy udział kosztów działalności bibliotek w budżetach uczelni systematycznie maleje (rys. 1). Jedną z przyczyn może być obniżenie pozycji biblioteki i usuwanie jej z listy jednostek kluczowych w szkołach wyższych. Na takie postrzeganie roli biblioteki może mieć wpływ jej dobre funkcjonowanie, w tym informatyzacja wielu obszarów oferowanych przez nią usług, które z upływem czasu przestały być kojarzone z działaniami biblioteki. Środki



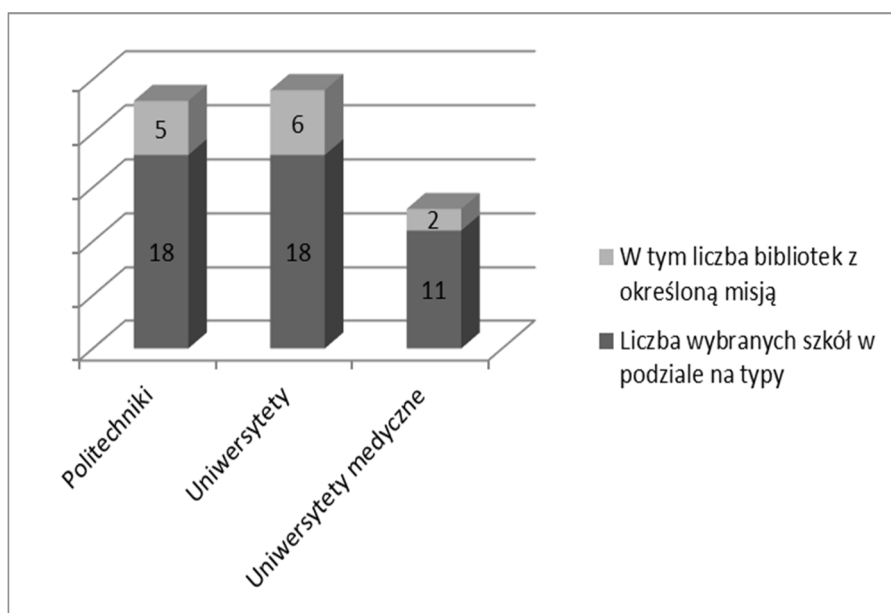
Rys. 1. Budżet bibliotek jako procent budżetu uczelni w latach 2002–2014. Na osi pionowej (y) są zaznaczone średnie wartości procentowe budżetów bibliotek w budżetach uczelni w badanych bibliotekach w podziale na rodzaje uczelni. Na osi poziomej (x) umieszczono kolejne lata, dla których wyliczono średnie wartości % budżetów bibliotek w budżetach uczelni w podziale na biblioteki różnych rodzajów uczelni

Źródło: AFBN⁴.

⁴ Wszystkie dane statystyczne, oznaczone w tekście Źródło: AFBN, pochodzą ze strony <http://afb.sbp.pl/afbn/wyniki-badan>, [dostęp: 4.05.2017] i są zestawieniem opracowanym na potrzeby niniejszego tekstu.

z dotacji dydaktycznej uczelni, kierowane do bibliotek muszą pokryć zarówno płace pracowników, utrzymanie budynków bibliotek, zakup (w tym wymianę) mebli bibliotecznych i sprzętu komputerowego, serwerów, licencji na oprogramowanie, drukarek, kopiarek, skanerów oraz zakup zbiorów bibliotecznych drukowanych i usług baz danych.

Biblioteki, tak jak i pozostałe jednostki, stały się wewnętrznymi przedsiębiorstwami szkoły wyższej, które nowoczesnym zarządzaniem, organizacją, podnoszeniem jakości usług oraz promocją dążą do optymalizacji zadań i kosztów. Wzorem samych uczelni, niektóre biblioteki szkół wyższych opracowują misje i strategie działania w postaci dokumentów publikowanych na stronach WWW. Dokumenty zawierają opisy celów strategicznych i sposobów ich osiągnięcia, wskazują zadania do wykonania, przewidują zagrożenia i ocenę przebiegu procesów.



Rys. 2. Liczba wybranych bibliotek państwowych szkół wyższych z opublikowaną na stronach WWW informacją o misji i strategii działania w podziale na typy szkół

Źródło: badania własne.

Prawie 28% badanych bibliotek opracowuje plany działania, kierunki rozwoju, określa misję. Dokumenty zawierające analizę kierunków rozwoju ze wskazaniem szans i zagrożeń ich realizacji są źródłami, w których autorki postanowiły poszukać informacji o kierunkach rozwoju bibliotek akademickich, a zwłaszcza o sformułowanych szansach i zagrożeniach związanych z nowymi technologiami. Przejrzano strony 47 wybranych bibliotek uczelni państwowych

(rys. 2). Misja, strategia, kierunki rozwoju z reguły są umieszczane w zakładkach „O nas”, „O Bibliotece” czasami w zakładce „Historia”. Dla osoby poszukującej takich informacji, dotarcie do właściwego miejsca na stronie WWW stanowiło pewien problem i wymagało poświęcenia większej ilości czasu niż zakładano.

Z badań wynika, że budowanie strategii działania bibliotek w uczelniach nie jest traktowane z należytą uwagą. Nie wszystkie dokumenty, do których dotarły autorki zawierały element oceny szans i zagrożeń.

Niewielka liczba bibliotek (pięć: po jednej w grupie politechnik i uniwersytetów medycznych i trzy uniwersyteckie)⁵ wykorzystuje do tego celu najbardziej podstawowe, a jednocześnie proste i uniwersalne narzędzie do tworzenia strategii marketingowych i biznesplanów – analizę SWOT.

Interesujące jest określenie misji biblioteki akademickiej oraz jej zadań w tworzonych strategiach. We wszystkich dokumentach zostało zapisane, że misją biblioteki jest dbałość o przygotowanie profesjonalnego warsztatu badawczego i edukacyjnego, uwzględniającego aktualne potrzeby środowiska studentów i kadry naukowo-dydaktycznej. Wśród zadań biblioteki, poprzez które realizowana jest misja, wymienia się gromadzenie, opracowanie, udostępnianie i przechowywanie zbiorów w wersji drukowanej oraz zapewnienie dostępu do światowych źródeł informacji naukowej. Prowadzi ona również działalność dydaktyczną, informacyjną i dokumentacyjną z wykorzystaniem nowych technologii, co jest to zgodne z zapisami przywołanych na wstępie aktów prawnych. Dość trudne do zrealizowania w całości są zapisy kolejnych elementów misji: „Misją Biblioteki jest również dbałość o ogólny rozwój kulturowy studentów, pomoc w kształtowaniu ich postaw etyczno-moralnych, a także wspieranie ich w procesie samokształcenia”⁶.

W analizach często wymieniane są następujące perspektywy rozwoju bibliotek: wykorzystanie rozwoju technologii informatycznych, digitalizacja zbiorów i udostępnianie ich w formie cyfrowej, jak również powstające społeczeństwo informacyjne.

⁵ Biblioteka Politechniki Lubelskiej, http://biblioteka.pollub.pl//o_bibliotece/misja, [dostęp: 03.05.2017]; Biblioteka Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego, <http://biblioteka.gumed.edu.pl/?strona=63>, [dostęp: 07.05.2017]; Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego, http://www.buw.uw.edu.pl/images/BUW_PDF/strategia%20buw%20na%20lata%202015-2018.pdf, [dostęp: 03.05.2017]; Biblioteka Uniwersytetu Białostockiego, <http://bg.uwb.edu.pl/?pid=Misja>, [dostęp: 03.05.2017]; Biblioteka Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, <http://bu.uwm.edu.pl/pl/biblioteka/misja-strategia-i-analiza-swot-biblioteki-uniwersyteckiej>, [dostęp: 07.05.2017].

⁶ Na przykład: Biblioteka Politechniki Lubelskiej, http://biblioteka.pollub.pl//o_bibliotece/misja, [dostęp: 03.05.2017]; Biblioteka Politechniki Krakowskiej, <https://www.biblos.pk.edu.pl/o-bibliotece/o-nas/misja>, [dostęp: 03.05.2017]; Biblioteka Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego, <http://biblioteka.gumed.edu.pl/?strona=63>, [dostęp: 03.05.2017].

Wśród powtarzających się przewidywanych zagrożeń funkcjonowania bibliotek wymieniane są: brak wystarczających środków budżetowych na finansowanie nauki, spadek liczby potencjalnych użytkowników biblioteki powodowany malejącą liczbą studentów, a także niżem demograficznym, spadkiem czytelnictwa i ogólnego poziomu intelektualnego społeczeństwa, niekorzystne zmiany w ustawodawstwie dotyczącym nauki, szkolnictwa wyższego i działalności bibliotek, brak zainteresowania środowiska ofertą dydaktyczną biblioteki, wysokie ceny książek czy wreszcie niski status zawodu bibliotekarza i biblioteki.

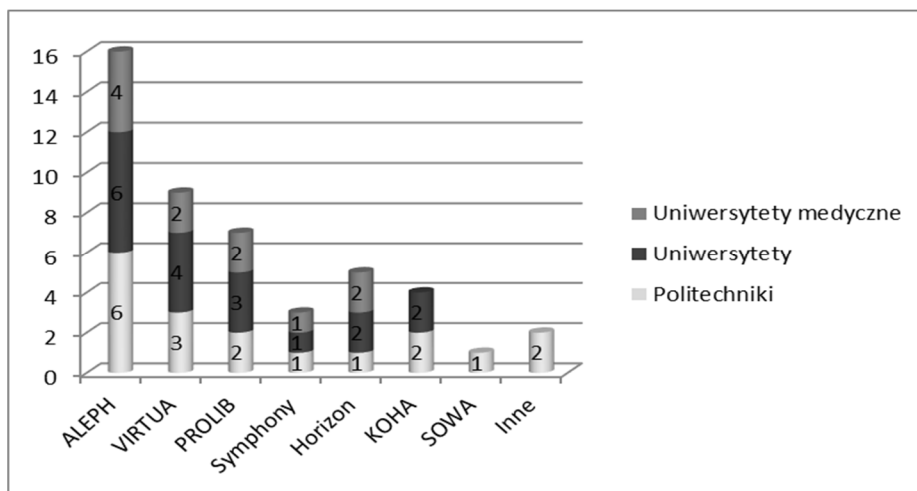
Poniższa analiza pokazuje szanse i zagrożenia, które dostrzegają bibliotekarze.

Rozwój technologii informatycznych. Katalogi biblioteczne online

Wszystkie analizowane biblioteki wprowadziły systemy biblioteczne (rys. 3), które pozwoliły na optymalizację wielu procesów merytorycznych od zamawiania zbiorów i akcesji, poprzez ich katalogowanie i opracowanie, inwentaryzowanie, udostępnianie, monitorowanie wykorzystania zbiorów, informację i sporządzanie szeregu statystyk. Systemy biblioteczne są elementem większych systemów zarządzania wiedzą w uczelniach, zwłaszcza w odniesieniu do posiadanych zbiorów. Z reguły są zintegrowane z systemami kadrowymi szkół wyższych i systemami danych o studentach. Praca bibliotekarzy podjęta prawie 30 lat temu, z pełnym przekonaniem o niezbędności jej przeprowadzenia, w wielu przypadkach była pierwszą próbą wykorzystania technologii informatycznych w macierzystych szkołach. Wymagała trudu przekonania władz uczelni do projektów komputeryzacji biblioteki, znalezienia wsparcia właściwych prorektorów, często szukania pozabudżetowych środków finansowych na realizację.

Efektom wprowadzenia systemów bibliotecznych dla użytkowników są elektroniczne katalogi zbiorów bibliotecznych dostępne online, zawierające opisy bibliograficzne wszystkich bądź części zbiorów bibliotecznych. Funkcjonujące katalogi kartkowe dla zasobu starszego, nie opracowanego jeszcze w systemach bibliotecznych w wielu przypadkach zostały zdigitalizowane i zaprezentowane użytkownikom w postaci Komputerowych Katalogów Kartkowych (KKK). Podjęcie prac nad KKK okazało się niezbędne, ponieważ z chwilą uruchomienia katalogów elektronicznych czytelnicy coraz rzadziej sięgali po zbiory, których w nich nie znaleźli. Mimo informacji bibliotekarzy o konieczności przeszukania również katalogów tradycyjnych, użytkownicy utrwalali przekonanie, że jeśli publikacji nie ma w katalogu elektronicznym, to nie istnieje. Dodatkowym argumentem zniechęcającym do wertowania

tradycyjnych kart katalogowych była konieczność pracy w bibliotece. Z katalogów elektronicznych można korzystać zdalnie z dowolnego miejsca. Wraz z rozwojem samych systemów bibliotecznych i zwiększeniem ich funkcjonalności użytkownicy zyskali możliwość zarządzania własnym kontem bibliotecznym (zamawianie książek do wypożyczenia, rezerwację i przedłużanie wypożyczonych zbiorów). Posiadanie konta w systemie bibliotecznym pozwoliło czytelnikom także na korzystanie w dowolnym miejscu z licencjonowanych komercyjnych serwisów i baz naukowych zakupionych przez bibliotekę, dzięki możliwości weryfikacji uprawnień, zgodnych z podpisanymi licencjami. Wprawdzie to nie same systemy biblioteczne weryfikują uprawnienia czytelników do oferowanych usług, a narzędzia zewnętrzne (na przykład programy typu HAN (Hidden Automatic Navigator) z nimi współpracujące, ale systemy biblioteczne są bazą źródłową operacji. Potrzebą najnowszą użytkowników stało się uproszczenie procesów wyszukiwawczych w oferowanych narzędziach. Czytelnicy nie chcą tracić czasu na naukę języków wyszukiwawczych czy terminologii bibliotekarskich, nie chcą pamiętać o zmianie indeksów wyszukiwawczych czy też zastanawiać się, czym się różni hasło od słowa kluczowego. Oczekują, że podobnie jak w wyszukiwarkach internetowych, wpisując dowolny termin (słowo kluczowe, nazwisko autora tytuł publikacji bądź jej fragment) otrzymają poszukiwane informacje. Te oczekiwania czytelników dotyczą zarówno katalogów bibliotecznych, jak i pozostałych narzędzi, opisanych poniżej.



Rys. 3. Aktualne (stan na 2 maja 2017 r.) systemy biblioteczne w wybranych bibliotekach państwowych szkół wyższych w podziale na typy szkół
Źródło: badania własne.

Dotychczas wykorzystywane systemy biblioteczne mają strukturę modułową, nie dają jednak możliwości zarządzania procesami. Są ulokowane na serwerach lokalnych bibliotek bądź uczelni i wymagają zapewnienia przestrzeni dyskowej, obsługi informatycznej (oprócz maintenance i uaktualnień producenta) oraz systemów zabezpieczających dane. Ewolucja w systemach bibliotecznych zmierza do implementacji systemów nowej generacji, które pracując w chmurze na serwerach producentów umożliwiają realne ograniczenie kosztów przeznaczanych na utrzymanie serwerów i ich informatyczną obsługę⁷. Otwierają ponadto możliwości rozszerzenia współpracy bibliotek (na przykład opracowanie zbiorów, tak jak w Katalogu Centralnym – NUKAT, współpraca w tworzeniu bibliotek cyfrowych w ramach Federacji Bibliotek Cyfrowych), a także zarządzanie procesami merytorycznymi wewnątrz własnych jednostek. W początkach drugiej dekady XXI w. biblioteki otrzymały ofertę systemów nowej generacji takich jak ALMA, Sierra czy WorldShare Management. Jednak w tym czasie większość z bibliotek była już po pierwszej zmianie systemów na nowsze wersje bądź na zaawansowanym etapie dokonywania wyboru. Rzeczywistym powodem odłożenia decyzji o zmianie na system nowej generacji były wysokie koszty tych ostatnich. Mimo to rozpoczęła się dyskusja nad możliwościami systemów nowej generacji i co istotniejsze, zaczęto rozważać pomysł wdrożenia jednego krajowego systemu bibliotecznego⁸, wspólnego dla wszystkich bibliotek, na przykład akademickich, być może współfinansowanego w licencji krajowej przez właściwe ministerstwo. Funkcjonalności nowych systemów dają szerokie możliwości zarządzania wiedzą, zarówno na poziomie uczelni, jak i na poziomie ogólnokrajowym (ministerstwo). Prowadząc rozważania w kontekście funkcjonowania Zintegrowanego Systemu Informacji o Nauce i Szkolnictwie Wyższym (POL'on) Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, wspólny system biblioteczny dla tej kategorii bibliotek rozszerzyłby możliwości zarządzania wiedzą na poziomie centralnym o informację o zasobach bibliotek naukowych.

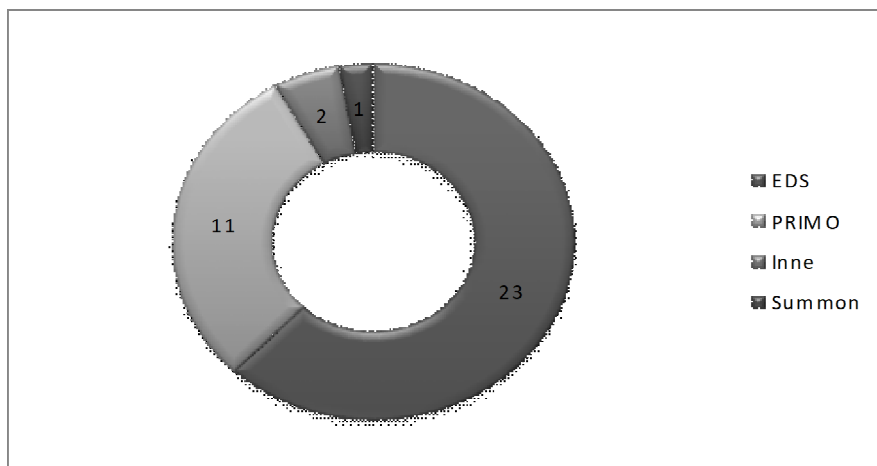
⁷ P. Marcinkowski, *Tradycja i nowoczesność. Aleph i Alma jako przykład różnych możliwości wyboru*, „Biuletyn EBIB” 2017, nr 1 (171), s. 5–6, <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/517>, [dostęp: 03.05.2017].

⁸ *Konferencja Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich. Opinie. Wdrożenie wspólnego systemu nowej generacji do bibliotek akademickich w Polsce*, <http://kangur.uek.krakow.pl/kdbasp/wp-content/uploads/2015/04/Wdro%C5%BCenie-wsp%C3%B3lnego-systemu-nowej-generacji.pdf>, [dostęp: 07.05.2017].

Multiwyszukiwarki

Oczekiwania czytelników bibliotek są skutecznie monitorowane nie tylko przez bibliotekarzy, ale również przez firmy komercyjne (EBSCO, SirsiDynix, ExLibris) oferujące narzędzia i aplikacje zarówno dla bibliotek, jak i pracowników naukowych. Zwrócono uwagę, że poszukując informacji w zasobach bibliotek czytelnik musi oddzielnie przeglądać katalogi biblioteczne, katalogi bibliotek cyfrowych, repozytoriów, poszczególnych serwisów komercyjnych. Jako rozwiązanie problemu pojawiły się oferty nowego narzędzia, multiwyszukiwarki, które integrują przeszukiwanie wszystkich dostępnych w bibliotekach katalogów źródeł naukowych w jednym oknie wyszukiwawczym, dając jednocześnie dostęp do dokumentów pełnotekstowych zgodnie z uprawnieniami użytkownika.

Spośród badanych bibliotek, wszystkie z 11 uniwersytetów medycznych, 12 z 18 (prawie 67%) politechnicznych i 14 z 18 uniwersyteckich (prawie 78%) oferują już nową usługę za pomocą narzędzi różnych firm (rys. 4).



Rys. 4. Multiwyszukiwarki w wybranych bibliotekach państwowych szkół wyższych
Źródło: badania własne.

Multiwyszukiwarki są narzędziami przeszukującymi wskazany przez wykorzystujące je biblioteki zasób, który zakupiły, bądź do korzystania z którego mają licencyjne uprawnienia. W świetle rozważań nad jednolitym krajowym systemem bibliotecznym, pamiętając o zakupie źródeł elektronicznych w krajowej licencji akademickiej, można przypuszczać, że powstanie multiwyszukiwarka przeszukująca zasób na poziomie krajowym. Narzędzie, które będzie zarządzało agregowaniem informacji z jeszcze bardziej rozproszonych

systemów w jednym oknie wyszukiwawczym. W ten sposób instytucja zarządzająca wiedzą na poziomie ogólnokrajowym zyskałaby możliwość efektywnego zarządzania środkami przeznaczonymi na zakup źródeł informacji naukowej, w tym również zbiorów tradycyjnych.

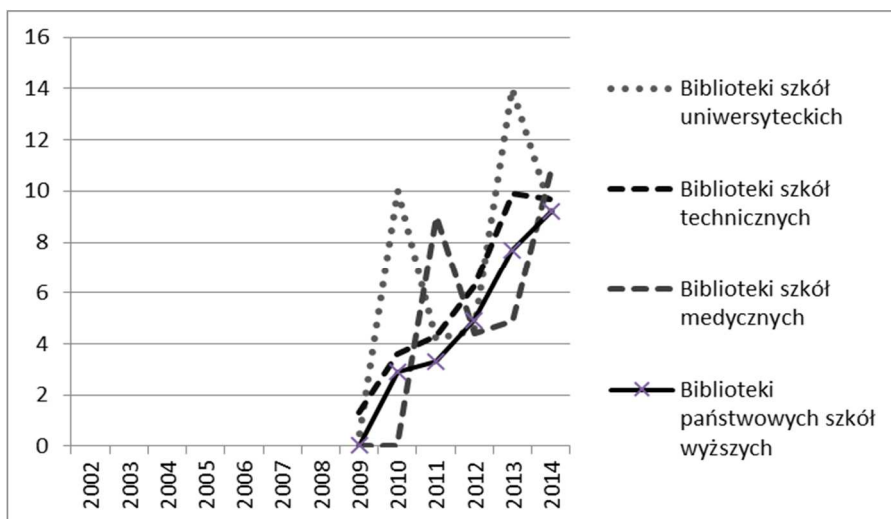
Digitalizacja i tworzenie bibliotek cyfrowych

W końcu lat dziewięćdziesiątych XX w. bibliotekarze na szeroką skalę rozpoczęli digitalizację zbiorów bibliotecznych, czyli proces przenoszenia treści dzieł drukowanych do świata wirtualnego za pośrednictwem budowanych bibliotek cyfrowych. Proces digitalizacji rozpoczął się w bibliotekach akademickich i dziś obejmuje wszystkie typy bibliotek, a także zbiory muzeów, archiwów i stowarzyszeń. Federacja Bibliotek Cyfrowych (FBC) – serwis internetowy, którego podstawowym celem jest gromadzenie, przetwarzanie i udostępnianie informacji online o zbiorach polskich instytucji nauki i kultury, ma na swojej liście 131 instytucjonalnych, regionalnych i dziedzinowych bibliotek cyfrowych i repozytoriów, a ich zbiór liczy prawie 4,5 miliona obiektów⁹. FBC umożliwia wspólne przeszukiwanie metadanych wszystkich polskich bibliotek cyfrowych, niezależnie od systemu, w którym są budowane oraz umożliwia ich przeszukiwanie w ramach Europejskiej Biblioteki Cyfrowej EUROPEANA. Większość polskich bibliotek cyfrowych wykorzystuje system dLibra, opracowany przez zespół Poznańskiego Centrum Superkomputerowo-Sieciowego (PCSS), afiliowanego przy Instytucie Chemii Bioorganicznej PAN. W większości są to zbiory z domeny publicznej, to znaczy takie, do których autorskie prawa majątkowe wygasły. W efekcie w skład tych kolekcji wchodzi głównie zbiory stare, archiwalne, choć zdarzają się publikacje nowe, udostępniane w trybie otwartym, po uzyskaniu wymaganych prawem zgód właścicieli autorskich praw majątkowych. Dostęp do sporej części utworów prezentowanych w bibliotekach cyfrowych jest ograniczony do wewnętrznej sieci uczelnianej bądź bibliotecznej.

Tylko dwie z przebadanych bibliotek akademickich (z grupy bibliotek politechnicznych) nie tworzą ani nie współtworzą bibliotek cyfrowych¹⁰. Według danych AFBN za lata 2009–2014 intensywnie rośnie wykorzystanie zbiorów z kolekcji cyfrowych (rys. 5).

⁹ Federacja Bibliotek Cyfrowych, <http://fbc.pionier.net.pl/pro/zrodla/>, [dostęp: 30.04.2017].

¹⁰ Badanie własne stron internetowych 47 wybranych bibliotek naukowych, przeprowadzone 30 kwietnia 2017 r.



Rys. 5. Liczba wyświetleń publikacji z własnej biblioteki cyfrowej w przeliczeniu na użytkownika 2009–2014. Na osi pionowej (y) wskazano średnie liczby wyświetleń publikacji z własnych bibliotek cyfrowych w przeliczeniu na użytkownika w badanych bibliotekach w podziale na rodzaje uczelni. Na osi poziomej (x) umieszczono kolejne lata (od 2009 r. zbierane są w AFBN takie dane), dla których wyliczono średnie liczby wyświetleń publikacji z własnych bibliotek cyfrowych w przeliczeniu na użytkownika w podziale na biblioteki różnych rodzajów uczelni

Źródło: AFBN.

Budowa repozytoriów instytucjonalnych

Z inicjatywy bibliotekarzy, wynikającej z artykułowanych potrzeb środowiska akademickiego rozpoczęło się także tworzenie repozytoriów prac naukowych dziedzinowych i instytucjonalnych, które z jednej strony ułatwiają dostęp szerokiej publiczności do najnowszych efektów badań naukowych, a z drugiej są narzędziem promocji instytucji nauki i samych badaczy. Początek prac nad repozytoriami wymagał przełamania oporu autorów publikacji naukowych, ale korzyści promowane przez bibliotekarzy i ostatnie wytyczne MNiSW ogłoszone w Strategii na rzecz open access sprawiły, że zainteresowanie pracowników naukowych otwieraniem publikacji w repozytoriach rośnie.

Ideą repozytoriów instytucjonalnych jest samodzielne deponowanie własnych prac w kolekcjach repozytoryjnych. W rzeczywistości robią to albo sami autorzy albo upoważnieni operatorzy w jednostkach. Praca bibliotekarzy odbywa się w tle: sprawdzają kompletność i poprawność metadanych, czasem zatwierdzają materiał do publikacji. Polem, w którym niezbędna wydaje się ingerencja specjalistów są zagadnienia prawo autorskie i umiejętność śledzenia dynamicznych polityk wydawniczych wydawców komercyjnych. Powinni tu

wkroczyć prawnicy, którzy pomogliby autorom prac naukowych interpretować zapisy zawieranych umów wydawniczych czy rozstrzygać niejasności w kwestiach prawa autora do umieszczenia swojej pracy w repozytorium instytucjonalnym. Z reguły pracownik naukowy bądź autor publikacji z wątpliwościami natury prawnej zwraca się dziś do bibliotekarzy tworzących repozytoria. W zespołach Radców Prawnych szkół wyższych specjalistów z zakresu prawa autorskiego brakuje.

Rozwój open access

„Opowiadając się za koncepcją otwartej nauki oraz doceniając korzyści płynące z otwartego dostępu do rezultatów najnowszych badań naukowych, w poczuciu odpowiedzialności za efektywne wykorzystanie publicznych środków przeznaczanych na badania naukowe i mając na uwadze pożytek wszystkich obywateli Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego realizuje politykę otwartego dostępu do publikacji i wyników badań naukowych będących rezultatem badań finansowanych ze środków publicznych.” [...] „Powszechny i bezpłatny dostęp do aktualnej wiedzy stanowi jeden z fundamentów funkcjonowania i rozwoju demokratycznego społeczeństwa. Dotychczasowy, oparty na druku i systemie opłat za dostęp, model dystrybucji publikacji naukowych ma ze swej istoty charakter wykluczający. Sprawia to, iż krąg osób i instytucji posiadających dostęp do ustaleń współczesnej nauki pozostaje ograniczony”¹¹. Jest to stanowisko Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego i jeśli zasady sformułowane w dokumencie będą konsekwentnie realizowane, przyniosą wymierne korzyści wszystkim zainteresowanym oraz sprawią, że osiągnięcia naukowe będą powszechnie dostępne dla wszystkich. Biorąc pod uwagę, że ruch na rzecz open access jest ruchem światowym, polscy naukowcy będą mieli dostęp do efektów badań na świecie. Wielkimi propagatorami tej idei byli i są bibliotekarze.

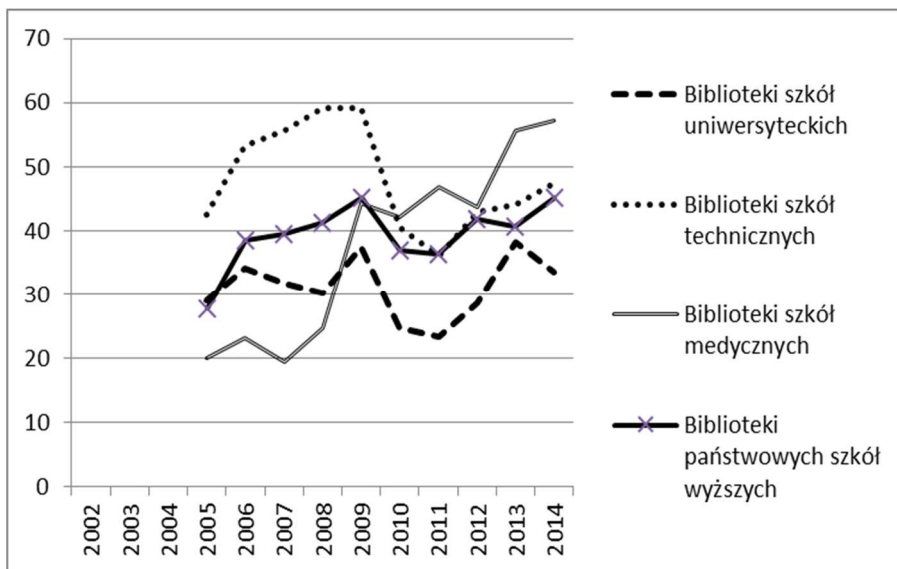
Licencjonowane źródła elektroniczne

Biblioteki od lat zapewniają (kupują) dostęp do licencjonowanych naukowych baz danych i serwisów czasopism i książek pełnotekstowych, przeznaczając na ten cel środki finansowe z własnych budżetów (rys. 6). Modele finansowania zakupu źródeł elektronicznych przewidują także współudział jednostek naukowych w ponoszeniu kosztów.

¹¹ *Kierunki rozwoju otwartego dostępu do publikacji i wyników badań naukowych w Polsce* – dokument MNiSW, http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2015_10/9f62cc350837b942e51ae23dd1f23df8.pdf, [dostęp: 02.05.2017].

Wydawcy stale powiększają ofertę i biblioteki w zależności od profilu uczelni oferują swoim czytelnikom możliwość korzystania z dziesiątków tysięcy tytułów czasopism i książek. Nie kupujemy w tym przypadku zbiorów, a tylko (albo aż) roczny dostęp do nich. Kupujemy usługę. Nie dziwi rosnące zainteresowanie środowiska akademickiego dostępem do wersji elektronicznych publikacji naukowych (rys. 7) gdyż:

1. Dostępu nie ogranicza liczba jednoczesnych korzystających.
2. Z materiałów można z reguły korzystać w domu lub innym dowolnym miejscu.
3. Nie trzeba tracić czasu na wizyty w bibliotece.
4. Wreszcie nie ma konieczności czytania całości publikacji, wystarczy sprawnie wyszukać w tekście interesujący fragment.
5. Nie trzeba się też trudzić pisaniem notatek, można skopiować fragment dzieła.



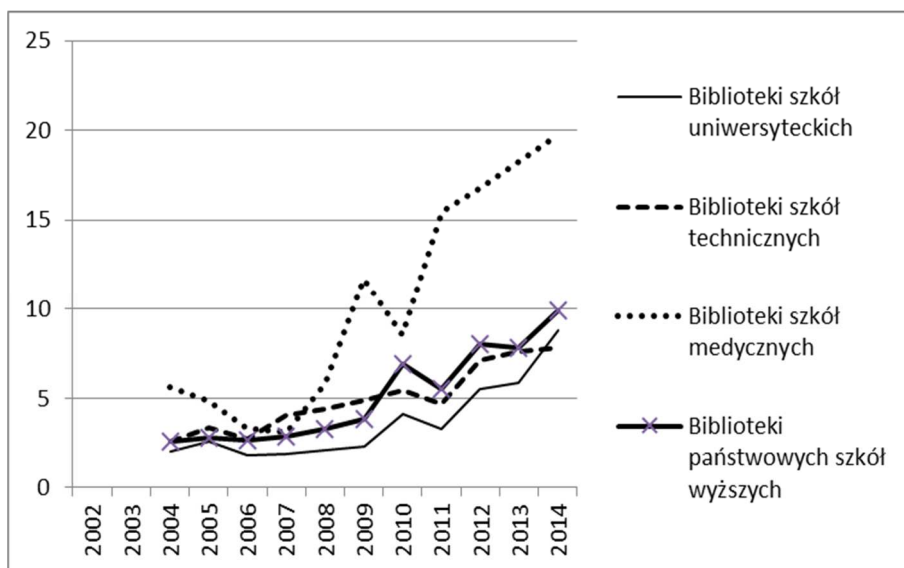
Rys. 6. Wydatki na zbiory elektroniczne jako procent wydatków na zbiory ogółem 2005–2014. Na osi pionowej (y) wskazano średni procent wydatków na zbiory elektroniczne jako % procent wydatków na zbiory ogółem w badanych bibliotekach w podziale na rodzaje uczelni. Na osi poziomej (x) umieszczono kolejne lata, dla których wyliczono średni procent wydatków na zbiory elektroniczne jako % procent wydatków na zbiory ogółem w podziale na biblioteki różnych rodzajów uczelni

Źródło: AFBN.

Od 2010 r. czasopisma i część kolekcji książek wydawców Elsevier, Springer, Nature i Science oraz bazy EBSCO, a także pakiet baz Web of Science, zawierający czasopisma znajdujące się na Master Journal List (lista

filadelfijska), są kupowane w krajowej licencji akademickiej z celowych środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Dwa lata później, w 2012 r. poszerzono ofertę o czasopisma Wiley i bazę danych Scopus firmy Elsevier, zawierającej prawie 60 milionów opisów bibliograficznych i indeks Hirscha, który liczony jest w oparciu o publikacje od 1970 r.

Zapewnienie dostępu do cennych zasobów renomowanych wydawców światowej literatury naukowej w ramach krajowej licencji akademickiej oraz dotowanie zakupu części wąsko specjalistycznych naukowych baz danych dla konsorcjów krajowych znacząco wsparło biblioteki w realizacji zadań na rzecz środowiska naukowego.



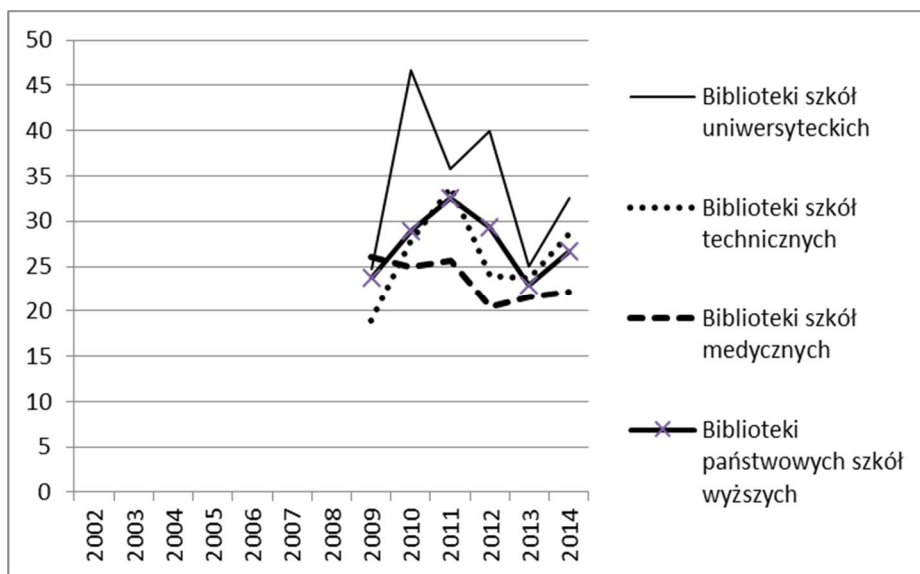
Rys. 7. Liczba pobranych dokumentów z licencjonowanych czasopism elektronicznych i pełnotekstowych baz danych w przeliczeniu na użytkownika 2004–2014. Na osi pionowej (y) wskazano średnie wartości liczbowe pobranych dokumentów z licencjonowanych czasopism elektronicznych i pełnotekstowych baz danych w przeliczeniu na użytkownika w badanych bibliotekach w podziale na rodzaje uczelni.

Na osi poziomej (x) umieszczono kolejne lata, dla których wyliczono średnie wartości liczbowe pobranych dokumentów z licencjonowanych czasopism elektronicznych i pełnotekstowych baz danych w przeliczeniu na użytkownika w podziale na biblioteki różnych rodzajów uczelni

Źródło: AFBN.

Z bibliotekarskiego punktu widzenia zarysował się inny problem. Kupując dotychczas zbiory drukowane i wydając na nie duże środki finansowe, jednocześnie powiększano majątek biblioteki i uczelni o wartość nabytych publikacji (rys. 8). Dziś biblioteki muszą wydać większe pieniądze na usługę (rys. 6), która z natury rzeczy nie zwiększa majątku. Jest to sytuacja akceptowana przez

władze szkół wyższych, ale pamiętajmy, że przenosząc ciężar zakupu publikacji na wersje elektroniczne redukujemy dotychczasowe merytoryczne czynności wykonywane przez bibliotekarzy: konieczność opracowania, inwentaryzowania, udostępniania (oczywiście w tradycyjnym rozumieniu).



Rys. 8. Wydatki na książki drukowane jako procent wydatków na zbiory ogółem 2009–2014. Na osi pionowej (y) wskazano średnią wartość procentową wydatków na książki drukowane jako % wydatków na zbiory ogółem w badanych bibliotekach w podziale na rodzaje uczelni. Na osi poziomej (x) umieszczono kolejne lata, dla których wyliczono średnie wartości procentowe wydatków na książki drukowane jako % wydatków na zbiory ogółem w podziale na biblioteki różnych rodzajów uczelni
Źródło: AFBN.

Użytkownicy bibliotek otrzymali narzędzia, dzięki którym łatwiej i szybciej mogą dotrzeć do poszukiwanych źródeł informacji, bez straty czasu na wizyty w rzeczywistej bibliotece. W efekcie statystyki odwiedzin w bibliotekach spadają, spadają również liczby wypożyczanych na zewnątrz zbiorów drukowanych. Narzędzia, które otrzymali czytelnicy, to jednak tylko jedna z przyczyn pustoszących czytelników bibliotecznych. Spadek liczby potencjalnych użytkowników bibliotek powodowany jest też malejącą liczbą studentów wynikającą z niżu demograficznego w Polsce, spadkiem czytelnictwa i ogólnego poziomu intelektualnego społeczeństwa. Kultura czytania, szacunek dla książki i kult bibliotek jest w człowieku kształtowany procesami wychowawczymi od wczesnego dzieciństwa. Zaniedbania polskiego społeczeństwa w tym zakresie mają dziś widoczny dramatyczny skutek, również w odniesieniu do użytkowników bibliotek akademickich.

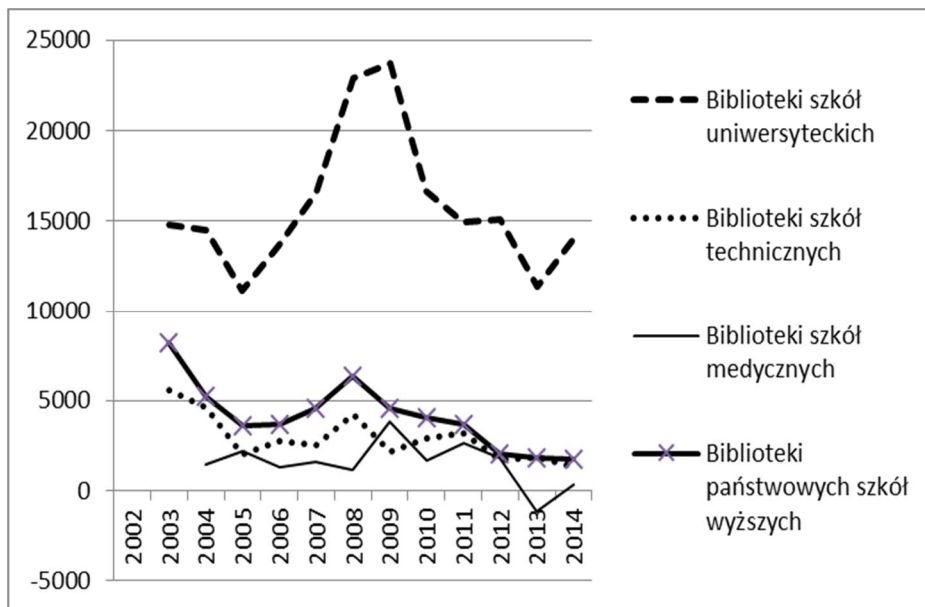
Komunikacja

Dodajmy do tych rozważań jeszcze zagadnienie komunikowania się z czytelnikiem. Do przeszłości odchodzi werbalne porozumiewanie się w trybie face to face. Coraz rzadziej rozmawiamy z naszym użytkownikiem, coraz rzadziej mamy szansę go zobaczyć. Przekazujemy informacje za pośrednictwem elektronicznych komunikatorów: poczty elektronicznej (jeśli wiadomość adresujemy do konkretnej osoby), facebooka, twittera, strony WWW, odbieramy pytania przez formularze „Zapytaj bibliotekarza”. Mimo to bibliotekarze mają świadomość nieskuteczności w przekazywaniu informacji. Szkolenia tradycyjne są zamieniane na wirtualne zajęcia e-learningowe na podstawie przygotowanych kursów na uczelnianych platformach szkoleniowych (przysposobienie biblioteczne dla studentów I roku studiów, korzystanie ze źródeł informacji, zagadnienia prawa autorskiego, BHP...).

Wnioski

1. Prawie 30-letnie działania bibliotekarzy polegające na wprowadzeniu nowych technologii (elektroniczne katalogi biblioteczne, multiwyszukiwarki, tworzenie bibliotek cyfrowych i repozytoriów, dążenie do udostępniania usług baz danych) wprowadzają biblioteki do wirtualnego świata, w którym istotny jest dostęp do źródeł, a nie miejsce ich przechowywania.
2. Podstawowym zadaniem współczesnych bibliotek naukowych jest organizowanie dostępu do źródeł naukowych w dziedzinach reprezentowanych w uczelni, to jest śledzenie ofert wydawców, zapewnianie dostępu testowych do nowych baz danych, zakup usług oraz efektywne przekazywanie użytkownikom informacji o zasobach.
3. Szkolenia z zakresu umiejętności korzystania ze źródeł elektronicznych, oferowane przez bibliotekarzy nie budzą już tak wielkiego zainteresowania użytkowników, zwłaszcza, że wydawcy baz danych dbają o to, aby oferowane przez nich narzędzia były intuicyjne w obsłudze.
4. Upowszechnienie idei open access i realizacja szerokiego dostępu do efektów pracy twórczej dzięki nowym technologiom sprawi w przyszłości, że publikacje będą powstawały głównie w wersji elektronicznej. Dzieła w jakiejś części nie otrzymają materialnej postaci, nie staną się zbiorem bibliotecznym. Biblioteki będą redukować liczbę gromadzonych zbiorów drukowanych, a w magazynach pozostaną stare wydawnictwa.

5. Digitalizacja drukowanych zbiorów bibliotecznych prowadzi do tego, że czytelnik nie będzie miał potrzeby wejścia do biblioteki, nawet po to, aby przeczytać wersje drukowane starych dzieł, ponieważ znajdzie je w sieci, na stronie własnej biblioteki.



Rys. 9. Przyrost zbiorów (książki) 2003–2014. Na osi pionowej (y) wskazano średni przyrost zbiorów w liczbach (książki) w badanych bibliotekach w podziale na rodzaje uczelni. Na osi poziomej (x) umieszczono kolejne lata, dla których wyliczono średni przyrost zbiorów w liczbach (książki) w podziale na biblioteki różnych rodzajów uczelni

Źródło: AFBN.

6. Przyrost tradycyjnych, drukowanych zbiorów bibliotecznych, zwłaszcza w szkołach wyższych o profilu technicznym czy medycznym ma tendencję malejącą (rys. 9). Jest to uzasadnione specyfiką profilu uczelni, w której informacja starzeje się stosunkowo szybko i wykorzystanie publikacji starszych jest niewielkie. Gromadzenie wydawnictw drukowanych, które po kilku latach należy usuwać ze zbiorów ze względu na ich nieaktualność (selekcje), staje się ekonomicznie nieefektywne. Mając do wyboru wersję drukowaną i usługę rocznego dostępu do publikacji bibliotekarze wybierają wersję elektroniczną.
7. Zdecydowanie inaczej jest w bibliotekach uniwersyteckich. Charakter prowadzonych badań w dziedzinach humanistycznych wymaga zapewnienia naukowcom źródeł zarówno najnowszych, jak i historycznych. Nie zawsze badacz będzie satysfakcjonował dostęp wyłącznie do treści w wersji elektronicznej (materiał poddany digitalizacji). W przypadku

wydawnictw drukowanych równie ważna może być forma dzieła, a wtedy możliwość dotarcia do źródła w postaci fizycznej jest bezcenna. Biblioteki uniwersyteckie z racji funkcji i charakteru zbiorów gromadzą zbiory w obu formach i nie przeprowadzają selekcji, mimo że intensywnie prowadzą prace digitalizacyjne własnych zbiorów.

8. Wreszcie status zawodu bibliotekarza, który w wyniku deregulacji ustawowej został dramatycznie obniżony¹². Nakazana zmiana w *Ustawie o bibliotekach* została dokonana w art. 29. 2 zapisano: „W bibliotekach mogą być zatrudnione osoby z wykształceniem średnim”¹³. Jedynym stanowiskiem, na którym został utrzymany wymóg posiadania wykształcenia wyższego jest kustosz, ale i w tym przypadku nie zapisano konieczności posiadania wykształcenia kierunkowego. Ustawa PSW w art. 114 ust. 9 informuje, że „jedynym ustawowym wymogiem do zajmowania stanowisk dyplomowanego bibliotekarza oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej jest posiadanie tytułu zawodowego magistra lub tytułu równorzędnego. Natomiast określenie dodatkowych wymagań i kwalifikacji zawodowych dla osób zatrudnionych na tych stanowiskach powinno nastąpić w statucie uczelni”¹⁴. Ustawodawca swoimi uregulowaniami uznał, że zawód bibliotekarza i pracownika informacji naukowej nie wymaga szczególnych umiejętności i wiedzy, które należy zdobywać na studiach kierunkowych, a dotychczasowe warunki ograniczały dostęp do zawodu. Skutkiem tych działań jest wtórne deprecjonowanie zarówno zawodu, jak i bibliotek.

Przyszłość bibliotek

1. Tendencje rozwoju usług bibliotek akademickich, zwłaszcza w najistotniejszej części dotyczącej informacji naukowej, przesuwiają ten zakres działań do przestrzeni wirtualnej. Już dziś czytelnik nie wiąże źródła

¹² *Ustawa z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów*, Dziennik Ustaw 2013, poz. 829 art. 7, <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20130000829>, [dostęp: 4.05.2017].

¹³ *Ustawa o bibliotekach z dn. 27 czerwca 1997 r.*, „Dziennik Ustaw” 2013, poz. 829, <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19970850539>, [dostęp: 5.05.2017].

¹⁴ Informacja w sprawie działalności Komisji Egzaminacyjnej do przeprowadzania postępowania kwalifikacyjnego dla kandydatów na dyplomowanego bibliotekarza oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej z dn. 25 października 2013 r., <http://www.nauka.gov.pl/komunikaty/informacja-w-sprawie-dzialalnosci-komisji-egzaminacyjnej-do-przeprowadzania-postepowania-kwalifikacyjnego-dla-kandydatow-na-dyplomowanego-bibliotekarza-oraz-dyplomowanego-pracownika-dokumentacji-i-informacji-naukowej,archiwum,1.html>, [dostęp: 04.05.2017].

uzyskanej informacji z miejscem, nie musi przychodzić do biblioteki, wobec tego bywa w niej coraz rzadziej. Jediną grupą użytkowników, którzy jeszcze dziś muszą przyjść co najmniej 2 razy w roku akademickim, aby wypożyczyć podręczniki i skrypty polecane przez nauczycieli są studenci. Jednak kwestią czasu jest poszerzenie oferty dostępnej w trybie online również dla nich. Wydawnictwa polskie takie jak PWN czy Helion, już dziś oferuje zdalny dostęp do swoich kolekcji książek, odpowiednio IBUK i NASBI. Jak wobec tego zachęcić czytelników do odwiedzin w nowoczesnych (nowych!), dobrze przygotowanych pomieszczeniach bibliotek? Może poprzez przygotowanie przyjaznych, otwartych, wolnych od regulaminowych obostrzeń przestrzeni, w których użytkownicy mogą zarówno uczyć się czy pracować, jak i spędzać czas wolny. Może zapewnienie pokoi do pracy indywidualnej, gwarantujących ciszę i skupienie, oraz pomieszczeń do pracy zespołowej czy też przestrzeni dla dzieci, które będzie można zabrać ze sobą, zachęci do wizyt w bibliotekach. Wszystkie nowobudowane gmachy mogą zapewnić taką funkcjonalność pomieszczeń.

2. Pracownicy naukowcy szkół wyższych poddawani są cyklicznym ocenom, związanym z awansami, w tym procedurami określonymi przez Centralną Komisję do spraw Stopni i Tytułów Naukowych czy zdobywaniem grantów. Ocenie podlegają też jednostki naukowe w uczelniach. Jednym z elementów oceny jest analiza dorobku piśmienniczego autora czy jednostki naukowej, w której jest zatrudniony. Dokonanie takiej oceny jest wspierane narzędziami bibliometrycznymi, opartymi na analizie danych bibliograficznych publikacji, według wskazanych cech: czasopisma (na przykład określeniu jego Impact Factor), autora, hasła klasyfikacji tematycznej czy państwa, z wykorzystaniem licencjonowanych baz danych (Web of Science czy Scopus) i narzędzi takich jak Publish or Perish. Pracownik naukowy może sam przeprowadzić ocenę swoich publikacji, ale najczęściej zleca ją pracownikom biblioteki. Oceny pracowników jednostek wymagają również władze szkół wyższych w odniesieniu do całej uczelni. Rozwój usług bibliometrycznych, oferowanych przez biblioteki jest oczekiwaniem środowiska wobec bibliotekarzy.
3. Władze uczelni, na które są nakładane nowe ustawowe obowiązki związane z zarządzaniem centralnym, muszą szukać we własnych strukturach jednostek, na które mogą scedować wykonywanie czynności w różnych zakresach. Taką jednostką z reguły jest biblioteka, której pracownicy są merytorycznie przygotowani do podejmowania wyzwań. Wypełnianie zadań o charakterze ogólnouczelnianym to działania, takie jak: personalizacja i wydawanie Elektronicznej Legitymacji Studenta, Elektronicznej

Legitymacji Doktoranta, Elektronicznej Legitymacji Pracownika, udział w organizowaniu narzędzi służących wdrażaniu wspomaganie nauczania na odległość (e-learning), udział w realizacji ustawowych obowiązków szkół wyższych, na przykład organizowanie sprawnego przekazywania elektronicznych wersji obronionych w uczelni prac dyplomowych studentów (ORPPD), udział w działaniach sprawozdawczych uczelni, w tym w ocenie parametrycznej jednostek (POL'on), zarządzanie wydawnictwami uczelnianymi. Dzięki włączaniu się w inne, pozamerytoryczne prace, w swoich uczelniach, biblioteki zyskują uznanie zarządzających.

4. Realizacja misji w zakresie dbałości o ogólny rozwój kulturowy studentów, pomoc w kształtowaniu ich postaw etyczno-moralnych, a także wspieranie ich w procesie samokształcenia:
 - Pomoc w kształtowaniu i rozwijaniu zainteresowań i pasji: kluby zainteresowań (na przykład krótkofalowców), wystawy dla fotografów, malarzy, modelarzy, hobbystów;
 - Zapewnienie dostępu do sztuki poprzez prowadzenie profesjonalnych galerii sztuki, najlepiej w pomieszczeniach biblioteki, w pobliżu jej tradycyjnych zbiorów;
 - Dbłość o dostęp do kultury: organizowanie spotkań literackich i poetyckich, które promują na przykład środowiska lokalnych twórców;
 - Zachęcanie do działań charytatywnych, poprzez budowanie wrażliwości młodych ludzi. Drogą do osiągnięcia celu może być udział biblioteki i zachęcanie do udziału jej czytelników w akcjach różnych fundacji na terenie bibliotek, takich jak: Wampiriady (honorowe krwiodawstwo), akcje Fundacji Gajusz czy Krwinka, akcje wspomagające zwierzęta (Kocia Mama).

Bibliografia

- Biblioteka Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego, <http://biblioteka.gumed.edu.pl/?stro na=63>, [dostęp: 03.05.2017].
- Biblioteka Politechniki Krakowskiej, <https://www.biblos.pk.edu.pl/o-bibliotece/o-nas/misja>, [dostęp: 03.05.2017].
- Biblioteka Politechniki Lubelskiej, http://biblioteka.pollub.pl//o_bibliotece/misja, [dostęp: 3.05.2017].
- Biblioteka Uniwersytetu Białostockiego, <http://bg.uwb.edu.pl/?pid=Misja>, [dostęp: 03.05.2017].
- Biblioteka Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, <http://bu.uwm.edu.pl/pl/biblioteka/misja-strategia-i-analiza-swot-biblioteki-unwersyteckiej>, [dostęp: 03.05.2017].

- Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego, http://www.buw.uw.edu.pl/images/BUW_PDF/strategia%20buw%20na%20lata%202015-2018.pdf, [dostęp: 03.05.2017].
- Federacja Bibliotek Cyfrowych, <http://fbc.pionier.net.pl/pro/zrodla/>, [dostęp: 02.05.2017].
- Informacja w sprawie działalności Komisji Egzaminacyjnej do przeprowadzania postępowania kwalifikacyjnego dla kandydatów na dyplomowanego bibliotekarza oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej z dn. 25 października 2013 r.*, <http://www.nauka.gov.pl/komunikaty/informacja-w-sprawie-dzialalnosci-komisji-egzaminacyjnej-do-przeprowadzania-postepowania-kwalifikacyjnego-dla-kandydatow-na-dyplomowanego-bibliotekarza-oraz-dyplomowanego-pracownika-dokumentacji-i-informacji-naukowej,archiwum,1.html>, [dostęp: 04.05.2017].
- Kierunki rozwoju otwartego dostępu do publikacji i wyników badań naukowych w Polsce. Dokument MNiSW*, http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2015_10/9f62cc350837b942e51ae23dd1f23df8.pdf, [dostęp: 02.05.2017].
- Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji naukowej*, Warszawa 2005.
- Konferencja Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich. Opinie. Wdrożenie wspólnego systemu nowej generacji do bibliotek akademickich w Polsce*, <http://kangur.uek.krakow.pl/kdbasp/wp-content/uploads/2015/04/Wdro%C5%BCenie-wsp%C3%B3lnego-systemu-nowej-generacji.pdf>, [dostęp: 07.05.2017].
- Marcinkowski P.: *Tradycja i nowoczesność. Aleph i Alma jako przykład różnych możliwości wyboru*, „Biuletyn EBIB”, 2017 nr 1 (171), s. 5–6, <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/517>, [dostęp: 03.05.2017].
- Ustawa o bibliotekach z dn. 27 czerwca 1997 r.*, „Dziennik Ustaw” 2013, poz. 829 <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19970850539>, [dostęp: 5.05.2017],
- Ustawa prawo o szkolnictwie wyższym, tekst jednolity*, „Dziennik Ustaw” 2016, poz. 1842, <http://dziennikustaw.gov.pl/du/2016/1842>, [dostęp: 4.05.2017].
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów*, „Dziennik Ustaw” 2013 poz. 829, <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20130000829>, [dostęp: 4.05.2017].